

ASAF HÂLET ÇELEBİ'Yİ NASIL BİLİRDİNİZ: ŞAİRİN ALIMLANIŞ TARİHİNDEN KESİTLER

Hazal Bozyer

■ Türk edebiyatında hem şiiri hem de kişiliğiyle özgün bir yeri olan Asaf Hâlet Çelebi, ölümünün üzerinden altmış yedi yıl geçmesine rağmen bu özgünlüğünü koruyan nadir şairler arasında yer alır. Bu süreklilik; şairin şiirinde başvurduğu çok katmanlı ve kültürler arası kaynaklara karşın, taklide dayalı bir estetik üretime yönelmemesiyle açıklanabilir. Asaf Hâlet'in poetik evreni, farklı gelenekleri eklektik bir biçimde bir araya getirmekten ziyade, bu unsurları özgün bir şiir dili içinde dönüştürerek yeniden kurduğu için biriciktir. Onun şiirlerinde yer alan izlek ve metaforlar, Türk şiirinde başka şairler tarafından sıklıkla kullanılıyor olsa da Çelebi'nin bu unsurları ele alış biçimindeki özgünlük şairin poetik özerkliği belirlir. Kimi şiirlerinde Budist bir rahibin sesini çağrıştıran söyleyişler öne çıkarken, kimi metinlerindeyse İslam tasavvufunun figürleri ya da düşünsel özleri şiirsel yapının kurucu birer unsuru olarak karşımıza çıkar. Okurda Cüneyd-i Bağdâdî ya da Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî gibi isimleri çağrıştıran bu izlenim, Asaf Hâlet'in tasavvufi ve metafizik referansları doğrudan aktarmaktan ziyade, şiirsel bir özümseme yoluyla yeniden kurmasından kaynaklanır.

Şiirlerinde “*om mani padme hum*”, “*halakasse mâvât-i vel-ard*”, “*adonay elehenu adonay ehad*”, “*ammon ra'hotep veya tafnit*”, “*dut bu a'ru ünnek pahper/kama pet kama tâ*”, “*evlôimeni i vasîliya tu patros*” gibi farklı dil ve kültürlerle ait formüllere yer vermesi nedeniyle anlaşılacakla eleştirilen Asaf Hâlet, bu eleştirilere poetik nitelikli yazılarla karşılık vermiştir. Şair, söz konusu metinlerde şiirini ve sanat anlayışını savunarak temel estetik tercihlerini okuyucuyla paylaşır. Bu tutum, onun şiiri bilinçli bir kapalılık amacıyla değil, kendisini ifade etmek ve şiirsel dünyasını okurla paylaşmak için yazdığını ortaya koyar. Bununla birlikte Asaf Hâlet, şiirin düzyazıdan farklı bir ifade alanı olduğunu ve şiirde mutlak bir anlam arayışının zorunlu olmadığını da

özellikle vurgular. Ses çağrışımlarına verdiği önem, bu çağrışımları anlamlı bir bütün içinde kullanmasıyla birleşir, bu yönüyle şair, *letrist* şiir anlayışından ayrılır.

Şairin poetik özgünlüğü, yalnızca metin içi unsurlarla sınırlı değildir, aynı zamanda kamusal alanda sergilediği tavır ve edebî personanın da bunda etkisi olduğunu söylemek mümkündür. Hakkında aktarılan anekdotlar, kendisiyle alay edilmesine rağmen buna kayıtsız kalabilen, şiirlerini farklı mekânlarda herhangi bir çekince göstermeksizin okuyabilen, hatta jest ve mimikleriyle bu özgünlüğü perçinleyen bir şair profiline işaret eder. Bu yönüyle Asaf Hâlet'in şiiri, yalnızca estetik bir üretim alanı olarak değil, bütünlüklü bir edebî duruşun parçası olarak değerlendirilmelidir. Öte yandan Asaf Hâlet'in şiiri, 1940'lı yılların hâkim şiir damarı içerisinde kolaylıkla konumlandırılacak bir hat izlemez. Serbest şiirin farklı biçimlerde denendiği bu dönemde şair; tasavvufu, dünya dinlerini, çeşitli inanç sistemlerini ve kültürlerle özgü söyleyiş biçimlerini şiirine dolaylı ve dönüştürülmüş bir biçimde dâhil etmiştir. Bu tercih, onu çağdaşlarından ayıran temel poetik özelliklerden biri olarak değerlendirilmelidir.

Türkçede “nev-i şahsına münhasır” ifadesiyle karşılanan özgünlük vasfı, Asaf Hâlet söz konusu olduğunda hem metinleri hem de edebî kişiliği üzerinden izlenebilecek niteliktedir. Bu bağlamda bu yazı, Asaf Hâlet'in kendi döneminde nasıl alımlandığına ilişkin bazı ipuçlarını ortaya koymayı ve şairin edebiyat ortamındaki konumunu alımlama çerçevesi içinde yeniden düşünmeyi amaçlamaktadır.

“Çelebi'den Şiir İsterük!”

Asaf Hâlet'in dönemin edebiyat mahfillerinde sıklıkla şiir okuduğu bilinmektedir. Örneğin Salâh Birsell, şairin Beyoğlu'nda bulunan meşhur Nisuz Pasanesi'nin müdavimlerinden biri olduğunu söyleyerek onun mekâna gelişini ayrıntılı şekilde tasvir eder. Birsell'e göre Asaf Hâlet, çoğunlukla cumartesi günleri Nisuz'a uğrar ve mekânın en dikkat çekici simalarından biri olarak öne çıkar. Aşağı doğru sarkan bıyıkları, dolgun yanakları ve toplu bedeniyle sinema dünyasından bir figürü andıran şair, kahveye oturduktan kısa bir süre sonra ayağa kalkar, cebinden çıkardığı tütün tabakasındaki kakuleleri çevresindekilerle paylaşmaya başlar. (Birsell, 2013: 65)

Refik Halid Karay da şairin sık sık uğradığı bir başka mekân olan Küllük Kahvesi'nde bir araya gelen edebiyat çevresini tasvir eder. Burada gençlerin Asaf Hâlet'in şiirlerini ve bu şiirleri okuyuş biçimini taklit ettiklerini anlatır. Küllük'te iskemlelere tersine oturmuş; tıraşları uzamış, saçları yağlı ve kepekli, ceketleri bol ve uzun, pantolonları çekik, çorapları düşük; sırtları kabarmış, omuzları yukarı kalkık, kırkına yaklaşan bu “genç”lerin birbirlerine şiir okuduğu yerde sıra Asaf Hâlet şiirleri okumaya gelince şöyle bir sahne yaşanır:

Yeni şairler ayağa kalkarlar, birbirlerinin elinden tutarak goygoycular gibi sıraya dizilirler. Evvelâ deste başı olan nargilelisi, kalın, mehabetli

bir papaz sesiyle tek başına ağır ağır okur:

Sidharta buddhâ!

Myagrodhâ!

Hepsi birden kiliselerdeki ilahici çocuklar gibi ince, tiz ahenkle ve gittikçe yükselterek üç kere haykırırlar:

Om mani padme hum!

Om mani padme hum!!

Om mani padme hum!!! (Karay, 2007: 18-19)

1942 tarihli *Vatan* gazetesinde “Bir Müşahit” imzasıyla yer alan bir yazı, yine Asaf Hâlet’in şiir gecelerinin aranan siması olmasıyla ilgili bir tanıklık kayıdır:

*Deminki alkıştan sarhoş olmuş olacak ki Şevket Rado’yu tekrar sahne-
de gördük. Düğün, ziyafet, eğlence, ticari toplantı... Ne olursa olsun her
toplantının Kanberi olan Asaf Hâlet Çelebi’yi sahnenin ortasına doğru
sürüklüyordu.*

Gençler kırılıyor:

“İsterük, Çelebi’den şiir, miir isterük...” diye bağırıyorlardı.

*Şevket Rado, Çelebi’yi takdim etti, Asaf Hâlet, mikrofonun boynunu ya-
kalayarak “hık!” dedi, mikrofon hoparlörlere sesi nakletmiyordu, Kanber
şair şaşırdı, azameti bozuldu, ellerini cebine soktu, çıkardı, tekrar “hık!”
dedi. Sesinin çıktığını işitince ferahlayarak şiirine başladı:*

“Maaaara!!!”

*Fuzuli’nin şiirini yarıda bırakan Edebiyat gençliği Çelebi’nin “Naaara!!!”sı
karşısında sus olmuştu.*

Çelebi devam etti:

“Düşünmeden yaşyalım,

Senelerin, asrın ne ehemmiyeti var

Maaaara!!!..”

Maruf şiirlerini okudu, her şiirde bir alkış kopuyordu. Nihayet Çelebi:

*“Arzuyu umumi üzerine son olarak bir şiir daha okuyacağım” diye başla-
dı:*

“O ne ağaç, ne tohum”

*Derken birdenbire sahnenin perdeleri açılıp dans cazı ortaya çıkiverince
muzip ve küstah bir kahkaha koptu. Çelebi şaşırmıştı, şuradan, buradan
Çelebi’ye mi, caza mı olduğu anlaşılamayan:*

“Yuha!.. Yuha!..”

Sesleri yükselmeye başlamıştı.

Bu suretle Şevket Rado, Asaf Hâlet Çelebi ve Safiye’den neşe alan edebiyat

gecesinin davetlileri dansa döküldüler...
(Bir Müşahit, 1942: 3)

Şiirlerinin ilk bakışta kolaylıkla kavranamaması, alışıldık kalıp ve mısra yapılarını aşan yoğun, özlü ve konsantre bir anlam dünyasına yaslanması ve buna şairin teatral sayılabilecek okuma biçimlerinin eşlik etmesi, dönemin süreli yayınlarında Asaf Hâlet'le alay eden çok sayıda yazının kaleme alınmasına yol açmıştır. Şairin farklı dil, din ve kültürlere ait semboller, metaforlar ve kavramsal anahtar ifadeler kullanması, bu tür tepkilerin başlıca nedenleri arasında yer alır. Hatta bazı yazılar onun kıyafetleri yahut fiziksel özelliklerini de bu alayın bir parçası hâline getirirler. Örneğin *Ağaç* dergisinin 1 Haziran 1949 tarihli sayısında Süreyya Oral'ın "Tanıdıklarım" köşesinde şöyle tarif edilir Çelebi:

ASAF HÂLET ÇELEBİ: *Hintçe TOHUM'una toprak aradığı şiiriyle kendine yuf çek-tirdiği senelerden çok sonra, Denizyollarındaki kabına çekildiği sıralarda tanıdım. Kısa boylu, küp vücutlu, Çin, Mogol, Türk ablaklığı karışık yüzlü. Kaş ve bıyık uçları müvazi. Huyuna müvazi bir hanımla evli. Bağıra, bağıra konuşur. Güleç. % 80 garabet meraklısı. KÜLLÜK'e devam ettiği seneler veya BAYAZİT camii avlusunda görüldüğü senelerde tarif ettikleri gibi çelebi. D. P'nin revaç yıllarında derece patlatacak derecede mebusluk hastalığı ile Eyüp kazasında fır dönüp de Haliç'in 15 numaralı vapurunda bir arşımlık mendile ter dökerken bile "OM MANİ PADME HUM" diyor. ŞAİRLİĞİNE EVET DEDİRTE-CEK CİHAN YARATMAYA ÇALIŞAN İNSAN.* (Oral, 1949: 3)

Yeni Adam, S 288, 4 Temmuz 1940, s. 11.

Süreyya Oral'ın aktardıkları, Asaf Hâlet'in yalnızca şiiriyle değil, kamusal tavırlarıyla da dönemin kültürel ve siyasal gündeminde yer aldığını göstermektedir. 1946 seçimlerine müstakil bir aday olarak katılması ve bu süreçte beyanname yayımlaması, şairin edebî kişiliğinin kamusal alanda nasıl görünürlük kazandığını ortaya koyar. Bu yönüyle Asaf Hâlet, dönemin süreli yayınlarında yalnızca bir şair olarak değil, kamusal bir figür olarak da takip edilen bir isimdir.

Karel Čapek'in Öyküsünde Asaf Hâlet Çelebi'nin İşi Ne?

Asaf Hâlet, dönemin süreli yayınlarında çıkan karikatürlerde kimi zaman bir Buddha gibi, kimi zaman ise akıl hastanesinde betimlenir; hakkında kimi zaman "dandy", kimi zaman "bobstil" gibi sıfatlar kullanılır. Bu çeşitlilik, onu dönemin süreli yayınları için güçlü bir ilham kaynağı hâline getirir. Bu bağlam-

da, Fikret Adil'in Çek yazar Karel Čapek'ten uyarladığı kısa hikâye dikkat çekicidir. "Şair" başlığını taşıyan ve kahramanı Asaf Hâlet olan bu metin, 21 Ekim 1945 tarihinde *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanmıştır. Hikâyede Asaf Hâlet Çelebi bir trafik kazasına tanıklık eder, kazayı şiirsel bir anlatımla aktararak aracın plakasını komişere iletir. Bu kurgu içerisinde Fikret Adil'in mizah anlayışı devreye girer ve Asaf Hâlet'in şiirsel söyleyişi doğrudan hedef alınır, şairin şiirlerinde öne çıkan temel izlekler, bu mizahî metinde de bilinçli biçimde yeniden üretilir. Bu öykü aracılığıyla, Asaf Hâlet'in şiirlerinin alınma biçimi ile bu şiirlerin taşıdığı olası anlam katmanları, saklı göndermeler ve şiirsel şifreler mizahi bir perspektiften okura sunulur. İlgili adaptenin bir bölümü buraya aynen nakledilmiştir:

(...)Ertesi gün 141 numaralı polis memuru, şair Asaf Hâlet Çelebi'nin kapısını çalıyordu. Şair, bir akşam evvel ne yapabilmiş olduğunu bir türlü hatırlamıyordu. Bununla beraber karakola gitmeye razı oldu:

"Vallahi, diyordu, pek dün akşam olanların farkında değilim amma...Biraz..."

"Fazla kaçırдыңız değil mi bayım? Ara sıra olur. Hele serde şairlik olursa...Ben Neyzen Tevfik'i de tanırım, onun için..."

Ve bunun üzerine şairle polis memuru, eski selâtin meyhanelerden, havadan, sudan,

yıldızlardan bahstemeye başladılar. Yalnız siyasetten bahsetmediler, bu mevzu her ikisi için de yabancı idi. Vakıa Asaf Hâlet Çelebi mebusluğa namzedliğini koymuştu amma, bunun siyasetle bir alakası olmadığını bildiği için yapmıştı. Böylece karakola geldiler. Komiser Bay Arar sordu:

“Siz şair Asaf Hâlet Çelebi’siniz değil mi? Meçhul bir otomobilin dilenci Fatma Kazancı’yı ezdiğini gördünüz mü?”

“Evet, efendimiz!”

“Bu otomobilin şeklini bana tarif edebilir misiniz? Ne renkte idi, açık mı, kapalı mı, içinde kim vardı, numarası kaçtı?”

Şair bu suallere cevap verebilmek için düşünmeye gayret ediyordu. Niha-yet:

“Maalesef,” dedi. “Derhâtır edemiyorum.”

Komiser ısrar etti:

“Hiçbir teferruata dikkat etmediniz mi?”

Şair samimiyetle cevap verdi:

“Hayır efendim; hem malûm-u valâları, bendeniz teferruatla iştigal eylemem.”

Komiser, müstehzi:

“Ya, o hâlde ne ile iştigal buyurulur?”

“Şey... Heyet-i umumiye ile... Muhit ile... Mesela o تنها sokak uzayıp gidiyor... Şafak... Ve yerde yatan o kadın...”

Birden şair yerinden sıçradı:

“Evet, evet... Hadiseden sonra eve döner dönmez bir şiir de yazdım!”

Ve ceplerini karıştırmaya başladı. Önce bir enfiye kutusu, sonra bir külah nane şekeri çıktı. Bunları kocaman bir anahtar, bir tesbih, bir kutu zayıflatma ilacı, bir buruşuk mendil, bir misvak takip etti. Ondan sonra muhtelif halkevlerinden gönderilmiş davetiye zarfları... Asaf Hâlet Çelebi bunlardan birisinin arkasına göz gezdirdikten sonra komisere:

“İşte” dedi, buldum.

Komiser, şairin safiyetine, bıyıklarının altından fok balığı gibi soluyarak işe verdiği ciddiyete tebessüm ediyordu. Müsamahakâr:

“Neymiş o bakalım?” diye sordu.

Şair bu umulmadık yerde hasbi bir dinleyici bulduğuna memnun olduğu hâlde mutad mahviyetini de elden bırakmıyor:

“Mühim bir şey değil efendimiz,” diyordu, “maamafih müsaade buyurursanız arz edeyim.”

Ve gözlerini aç aça, sesine hususi bir ahnek vererek okumaya başladı:

Zenci evlerin marşı, bir-iki, bölük dur

Şafak çalıyor tanbur

Yanakların kızardı neden, genç kız

Kaçalım seninle

Atomik otomobille

Dünyanın bir ucuna

Adis Ababa'ya

Dur, dur... uçtu araba

Genç kız, kırık bir dal

Aşkımız serildi çamurlara

Kuğu boynu, memeler, davul ve zil,
memeler

Ağlama... ağlama

Bitince sordu:

"Nasıl buldunuz?"

Komiser şaşırmıştı:

"Bir şey anlamadım, ne demek istiyorsunuz?"

Hayret etmek sırası şaire gelmişti:

"Aman efendimiz, dedi, bundan bedih ve sarih bir şey tasavvur buyurulur mu? Kazayı nakil ve izah ettim."

Komiser, tenkid eden bir tavır takınmıştı:

"Ben, dedi, "burada kazaya dair bir şey göremiyorum. Eğer bendenize sorarsanız, kaza şöyle tarif edilir: 'Evvelki sabah saat dört raddelerinde, Doğruyol'da meçhul numaralı bir otomobil ayyaşlığı ile şöhret bulmuş ve dilencilikten sabıkalı Fatma Kazancı çiğneyerek firar etmiştir. Yaralı kaldırılmış olduğu hastanede ifade veremeyecek bir vaziyette bulunmaktadır. Sizin okuduğunuz şiirde bunalra dair harfi vahid yok."

Asaf Hâlet Çelebi, zayıflatma ilacından üst üste birkaç tane yedikten sonra:

"Efendimiz, dedi, müsaade buyurunuz, sizin söyledikleriniz, hadisenin re'ye'l-âyn müşahade edilen cephesidir. Bendenizin şiiri ise enfüsi bir müşahadedir. Bir şiir, tamamen serbest, fevkelhakiki, şeenniyetin şairin tahteşşurunda uyandırdığı imajların heyeti umumiyesinden terekkeb eder. Arz edebildim mi? Yani bunlar göz ve kulak tedaileridir ve kari kendini bunlara vermemelidir. O zaman, alelade kimseler için muamma olan şey, sırrını ifşa eder."

Komiser fena hâlde sinirlenmeye başlamıştı, fakat muamma, sır ve ifşa sözlerini duyunca tahammülünü son tecrübeye daha koymaya razı oldu ve sordu:

"Lütfen anlatır mısınız, 'Zenci evlerin marşı, bir-iki, bölük dur' ne demek?"

"Basit, dedi Çelebi. Doğruyol iki keçeli evler asker gibi sıralanmış da..."

Komiser durakladı, devam etti:

"Peki. Tanbur çalan şafak, yanakları kızaran kız filan ne oluyor?"

"Sabah oluyor, bu bir renk musikisi ve ortada bir kadın var..."

"Ha... Evet, Atomik otomobil, kaçış, dünyanın ucu?"

"O kadar hızlı geliyordu ki sanki dünyanın öbür ucunda acele işi varmış gibi..."

"Güzel. Bunu da anladık amma Adis Ababa da nereden çıktı?"

Çelebi omuzlarını silkti. Bir tutam enfiye çekerek:

"Bilmem, dedi, belki orada Habeşler vardır da ondan.

"Otomobilin Habeşlerle münasebeti ne?"

Sıkılmaya başlayan şair, sandalyesine bir oturup bir kalkıyor, bıyıkları sarkarak adeta çenesinden aşıyordu:

"Sakin," diye sordu, "arabanın rengi kahve rengi olmasın? Herhâlde öyle olacak, yoksa niçin Adis Ababa diyeyim?"

Komiser gülümsedi:

"Haydi canım, otomobil renkten renge girdi. Kırmızı, mavi, siyah dediler. Şimdi de kahve rengi mi? Hangisini beğensem dersiniz?"

Şair gayet ciddi:

"Kahve rengini," dedi, "emin olunuz ki güzeldir."

"Emredersiniz, çamurlara serilen kırık dal da herhâlde dilenci karısı olacak."

"Evet. Şiirde sarhoş dilenci karısından bahsedecek değilim ya! Sadece bir kadındı."

"Kabul... Ey, şimdi gelelim kuğu boynuna, memelere, davul ve zillere, bunlara ne uyduracaksınız bakalım? Yoksa bunlar da tedai mi?"

Çelebi kekelemeye başladı, eline zarfı aldı:

"İstical buyurmayınız efendimiz," dedi ve tekrarladı, " 'Kuğu boynu, memeler, davul ve zil, memeler..' Acaba nedir bunlar?"

"Ben de size soruyorum, haydi bakalım söyleyiniz."

Komiser yılışık yılışık gülüyordu. Şair:

"Durunuz," dedi, "herhâlde bir sebebi olacak. Evet... Bakınız ki iki rakamı size hiç kuğu boynunu hatırlatmaz mı?"

Komiserin gülüşü dudaklarında dondu, dikkat kesildi:

"Sahi! Peki memeler?"

"Basit, 3. İki yuvarlak değil mi?"

Çelebi de kendi kendine hayret ediyordu. Komiser artık alayı tamamiyle unutmuştu.

“Peki davul ile zil?”

“Davul ile zil?.. Evet...Davul ile zil?... Buna da beş diyemez miyiz? Efem?”

Ve eline kalemi alarak bir davul ve üzerine ufkî bir çizgi çizdi. Şimdi komiser “durunuz” diyerek kalemi şairin elinden aldı ve 2353 rakamını yazdı, sordu:

“Demek otomobilin numarasının 2353 olduğuna eminsiniz?”

“Bendeniz, dedi, böyle bir numara görmedim ama herhâlde böyle bir şey olmak gerek. Yoksa...”

Dalgın, şiirine bir göz attı, ilave etti:

“Bu şiirin en güzel mısraı, nereden bu imajları bulabilirdim?”

İki gün sonra Komiser Arar şairin evine uğradı. Şairin bir kadın misafiri vardı, buna rağmen komiseri içeri davet etti. Fakat onu oturtmak için beyhude bir sandalye ararken komiser:

“Zahmet etmeyiniz,” dedi, “fazla kalacak değilim. Size sadece otomobili bulduğumu ve numarasının 2353 olduğunu söylemeye gelmişim.”

Şair hayretle sordu:

“Hangi otomobili?”

Komiser haykırdı:

“Hangi otomobil mi? Canım ‘kuğu boynu, memeler, davul ve zil, memeler... Ve Adis Ababa!’”

“Ha, evet! Hatırladım efendimiz. Af buyurunuz, fazla meşgul idim de, size kuzinimi takdim edebilir miyim?”

Komiser, genç kadını hürmetle selamladı. Şair devam ediyordu:

“Hem emrederseniz, size yeni bir şiirimi de okuyayım. Artık kolayca anlayabiliyorsunuz.”

Komiser, Çelebi ile misafirinin karşısında eğildi:

“Bir başka sefere...” dedi, “hâllemedediğim yeni bir vaka olursa...”

Ve gülümseyerek çıktı, gitti. (Adil, 1945: 6)

Görüldüğü üzere Fikret Adil, bu uyarlamasında Asaf Hâlet Çelebi’nin ilk başta yadırganan şiirlerini, şairin kişiliğiyle birlikte ironik bir söylem içinde yeniden kurgulamıştır. Komiserle kurulan diyaloglar aracılığıyla, şairin poetik görüşlerine de dolaylı biçimde yer verilmiş; şiirin neredeyse bir bilmece ya da muamma olarak sunulması ise anlatıdaki düğümün çözümlenmesini sağlamıştır. Burada Çelebi’nin şiirlerini anlamak/deşifre etmek ve çözümlmek biraz da bir cinayeti/kazayı/meseleyi açığa kavuşturmakla eş tutulmuştur.

Eleştirmenin Hedef Tahtasında Bir Şair

1940'lı yılların edebiyat ortamında Asaf Hâlet Çelebi, şiiri kadar şahsiyetiyle de eleştirmenin, tereddüdün ve ironinin kesiştiği bir hedef tahtasına yerleştirilmiş isimlerden biridir. "Ensari Bülend" imzasıyla yayımlanan "Her Gün Bir Muhavere: Şair Asaf Hâlet'e Dair" başlıklı yazı şairi hem öven hem de tenkit eden bir yerde konumlanır. Diyalog formunda kaleme alınan bu metin, Asaf Hâlet'in edebiyat kamuoyundaki konumunu tartışmaya açar. Bu yazıda *Gün* gazetesinin ilk sayısı üzerinden Asaf Hâlet'e yöneltilen eleştiri, dolaylı ama belirgin bir biçimde dile getirilir. Yeni bir gazetenin ilk sayısında bazı eksikliklerin mazur görülebileceği kabul edilse de söz konusu hoşgörünün Asaf Hâlet aracılığıyla yapılan bir hata için geçerli olup olmadığı tartışmaya açılır. Metinde, şairin "kıymetli" ve güçlü bir istidada sahip olduğu açıkça teslim edilir ancak bu istidadın, basın dünyasında

erken ve kontrolsüz bir biçimde dolaşıma girmesinin risklerine dikkat çekilir. Asaf Hâlet, bir yandan yeteneğini erken bir hamleyle ortaya koymuş bir şair olarak değerlendirilirken, öte yandan bu hamlenin onu "matbuat çöplüğü" olarak nitelenen alanda savrulan bir figüre dönüştürebileceği ima edilir. Yazı, şairin yaratıcı ısrarını sürdürmesi hâlinde olgunlaşabileceğini, buna karşılık hatalı bir poetik ya da kamusal yönelime saplanması durumunda edebiyat ortamında kolayca harcanabilecek bir konuma düşebileceğini vurgulayarak sona erer. Çünkü Ensari Bülend bu diyalogda şairin, "muhtem bir istidat kabuğunu güzel bir hamle ile kırıp matbuat çöplüğünde neşe saçarak dolaşıma başlamış bir civciv" olduğunu, ancak hata yapmaya devam ederse kurdun veya kartalın birine yem olacağını ima eder. (Bülend, 1941: 2)

Benzer bir yaklaşım, dönemin başka eleştiri yazılarında da görülür. Şevket Rado, Asaf Hâlet Çelebi'nin *He* adlı şiir kitabını tanıttığı yazıda, metni açık bir ironi ve mesafeli bir eleştiriyle ele alır. Sınırlı sayıda (500 nüsha) basılan kitabın piyasada neredeyse erişilemez oluşu ve yüksek fiyatı, Rado'nun metninde mizahi bir vurguya dönüşür. Kitaptaki şiirlerin farklı dil ve kültürlerle ait izlenimler uyandırdığı belirtilse de bu çok katmanlı yapı ironik biçimde "anlaşılmazlık" üzerinden değerlendirilir. Rado, şiirlerin içeriğine nüfuz edemediğini açıkça dile getirirken, kitabı şiiri anlamının sınırlarını zorlayan bir "kafa idmanı" olarak konumlandırır. Bu yaklaşım, Asaf Hâlet'in şiirinin dönemin okur ve eleştirmenleri nezdinde nasıl bir güçlük ve yabancılık hissi yarattığını göstermesi bakımından dikkat çekicidir:

Karikatür, S 260, 19 Kânunuevvel 1940, s. 10.

Kitabın içindeki şiirlerden bahsedemeyeceğim. Bilgim müsait olmadığından hiçbir şey anlamadım. Yalnız şu kadarını söyleyebilirim: Kitap İran dilinde başlayıp Fransızca bitiyor. Ben biraz süratli gitmiş olacağım ki kitabın sonuna geldiğim zaman gözlerimin karardığını ve başımın döndüğünü hissettim; kitabı bırakıp bir yere tutunmak mecburiyetinde kaldım. İşte o kadar. (Rado, 1942: 5)

Asaf Hâlet Çelebi etrafında üretilen bu mizahi metinler, karikatürler ve nükte örnekleri, şairin şiirlerinin yalnızca estetik düzlemde değil, kamusal alımlanış pratikleri içinde de anlam kazandığını göstermektedir. Alaycı söylemler, Çelebi'nin şiirini değersizleştirmekten ziyade, onu sürekli dolaşımda tutan ve tartışmaya açan bir alımlama zemini üretmiştir. Bu bağlamda mizah, dışlayıcı olduğu kadar kurucu bir işleve de sahiptir. Haldun Taner'in ölümünün ardından "*Çelebi, yolunu şaşırmış bir derviş gibi onu çok yadırgayan hoyrat bir çevrenin içinde, bir gün sızlanmadan, kimseyi bir an töhmetlendirmeden olgun bir müsamaha ile sessiz sedasız yaşadı.*" (Taner, 2003: 189) cümleleriyle çizdiği müsamahakâr portre ise, şairin bu çok katmanlı alımlanışa sessizlik ve tevazu ile karşılık verdiğini ortaya koyar. Böylece Asaf Hâlet'in şiiri, çağdaşları tarafından tam olarak "anlaşılamasa" dahi, alımlama sürecinin sürekliliği içinde canlılığını koruyan, anlamını okur tepkileriyle birlikte genişleten bereketli bir poetik alan olarak varlığını sürdürmektedir.

Kaynaklar

- Adil, Fikret, "Şair", *Cumhuriyet*, 21 Ekim 1945, s. 6-6.
- Birsel, Salâh, *Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu*, Sel Yayınları, İstanbul 2013.
- Bir Müşahit, "Gece Röportajları-Edebiyat Gecesi", *Vatan*, 30 Mart 1942, s. 3-3.
- Bülend, Ensari, "Şair Asaf Hâlet'e Dair", *En Son Havadis*, 29 Mayıs 1941, s. 2-2.
- Karay, Refik Halit, "Şimdiki Şairler", *Türk Edebiyatı*, S 410, 2007, s. 18-19.
- Oral, Süreyya, "Tanıdıklarım", *Ağaç*, 1 Haziran 1949, s. 3-3.
- Rado, Şevket, "Sözün Gelişi-Nadir Bir Kitap", *Akşam*, 12 Ocak 1942, s. 5-5.
- Taner, Haldun, "Asaf Hâlet Çelebi İçin", *Asaf Hâlet Çelebi Kitabı*, haz. Hüseyin Su, İlyas Dirin, Şaban Özdemir, Hece Yayınları, Ankara 2003, s. 187-189.